

כ"ב שבט

קובץ לימוד

- משניות ע"פ אותיות השם -

©

Published and Copyrighted by

VAAD TALMIDEI HATMIMIM HAOLAMI

770 Eastern Parkway, Brooklyn N.Y. 11213

Hatmimim@gmail.com

5773 - 3013

שער

משניות

סדר
לימוד משניות
ליום ההסתלקות-הילולא
של
הרבנית הצדקנית
מרת חי' מושקא נייע
שניאורסאהן
מליובאוויטש

ישיבת פנימיית
התלמוד
העברי
בירושלים

אשתו של - יבלח"ט - כ"ק אדמו"ר שליט"א

כ"ב

כ"ב שבט תשנ"ב - יארצייט הילולא הרביעי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים (אחת) לבריאה
חי' תהא שנת נפלאות בכל

צילום מ"סדר לימוד משניות" שיצא
לאור לקראת כ"ב שבט תשנ"ב.

בתאריך המצוין בשער נפלה טעות,
וצוינה בו שנת תנש"א.

הרבי הגיה זאת:

הקיף תיבת "אחת", סימן בתמיהה
"?!", והורה בדחיפות ("מהיר")
לחקן בחותם גומי."

(ח)

מסכת שבת פרק כ"ב

(א) חֲבִית שֶׁנִּשְׁבְּרָה, מִצִּילִין מִזֶּזֶן שֶׁלֶשׁ סְעוּדוֹת, וְאוֹמֵר לְאַחֲרֵיהֶם, בּוֹאוּ וְהִצִּילוּ לָכֶם, וּבִלְבָד שְׁלֵא יִסְפְּגוּ. אֵין סוֹחֲטִין אֶת הַפְּרוֹת לְהוֹצִיא מֵהֶן מִשְׁקִין, וְאִם יֵצְאוּ מֵעֲצָמָן, אֲסוּרִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם לְאוֹכְלֵין הִיוּצֵא מֵהֶן מִתֵּר, וְאִם לְמִשְׁקִין, הִיוּצֵא מֵהֶן אֲסוּר. חֲלוֹת דִּבְשׁ שֶׁרֶשְׁקָן מֵעֵרֵב שֶׁבֶת וְיֵצְאוּ מֵעֲצָמָן, אֲסוּרִין. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מֵתִיר:

ר"ע מברטנורא: מצילין מזון ג' סעודות. ואפילו בכלים הרבה, דאילו בכלי אחד אמרו בפרק כל כתבי דכמה דבעי מציל: לכם. כל אחד מזון ג' סעודות: ובלבד שלא יספוג. שלא ישים ספוג לשאוב היין ולחזור ולהטיף, ואף על פי שיש לספוג בית אחיזה דליכא חשש סחיטה, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. ואפילו ליקח בידו שמן ודבש שהן עבים ונדבקים ולקנח ידו בשפת הכלי אסור, שלא יעשה כמעשה חול: אין סוחטין את הפירות. דה"ל מפרק תולדה דדש: אסורין. גזירה שמא יסחוט לכתחלה: ר"י אומר אם לאוכלין. היו אותן פירות מכונסים, היוצא מהן מותר, דלא ניחא ליה במה שזבו וליכא למגזר בהו שמא יסחוט: ואם למשקין. היו מכונסין דניחא ליה במאי דנפק מנייהו, היוצא מהן אסור, גזירה שמא יסחוט. ובזיתים וענבים מודה ר"י לחכמים דאע"ג דכנסו לאוכלים היוצא מהן אסור, כיון דדרכו לסחיטה קיימי כי אתו לידי משקה יתיב דעתיה בהכי. ובשאר מיני פירות מודים חכמים לר"י, כיון דלאו דרכו לסחיטה. לא נחלקו אלא בתותים ורמונים, דרבי יהודה מדמה להו לשאר פירות וחכמים מדמו להו לזיתים וענבים. והלכה כר"י: חלות דבש. כשהן מרוסקים זב הדבש מעצמו מתוך השערה ואין דרך לסחטו, הילכך ר"א מתיר, וחכמים אוסרים גזרו אטו שאין מרוסקין. והלכה כר"א:

(ב) כָּל שֶׁבֶא בַחֲמִין מֵעֵרֵב שֶׁבֶת, שׁוֹרִין אוֹתוֹ בַחֲמִין בְּשֶׁבֶת, וְכָל שְׁלֵא בָּא בַחֲמִין מֵעֵרֵב שֶׁבֶת, מְדִיחִין אוֹתוֹ בַחֲמִין בְּשֶׁבֶת, חוּץ מִן הַמְּלִיחַ הַיָּשֵׁן (וְדָגִים מְלוּחִים קַטְנִים) וְקוֹלִים הָאֲסֻפְּנִין, שֶׁהִדְחָתָן זֶה הִיא גְמַר מְלֻאכְתָּן;

ר"ע מברטנורא: כל שבא בחמין. שנתבשל: מדיחין. דהדחתו אינה בשולו אבל לא שורין: חוץ מן המליח הישן. דג מליח שעברה עליו שנה משנמלח: וקולים האספנין. דג שקליפתו דקה והדחתו בחמין הוא גמר בשולו:

(ג) שׁוֹבֵר אֶדָם אֶת הַחֲבִית לְאָכַל הִימְנָה גְרוּגְרוֹת, וּבִלְבָד שְׁלֵא יִתְכַּן לְעִשׂוֹת כְּלִי. וְאֵין נוֹקְבִין מְגוּפָה שֶׁל חֲבִית, דְּכָרִי רַבִּי יְהוּדָה, וְחַכְמִים מֵתִירִין, וְלֹא יִקְבְּנָה מִצְדָּה. וְאִם הִיְתָה נְקוּבָה, לֹא יִתֵּן עָלֶיהָ שְׁעוֹנָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְמַרְחָה. אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה, מֵעֲשֶׂה בָּא לְפָנֵי רֵבֶן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי בְּעֵרֵב, וְאָמַר, חוֹשְׁשֵׁי לֹא מִחֲטָאֵת:

ר"ע מברטנורא: שובר אדם את החבית. מפני שהוא מקלקל: ובלבד שלא יתכוין לעשותה כלי. לעשות לה פה נאה: אין נוקבים מגופה. הדבוקה בפי חבית אלא נוטל את כולה כדי נקיב לה מתקן פתח הוא: ר' יוסי מתיר. דאין דרך פתח חבית בכך. והלכה כר' יוסי: ולא יקבנה מצדה. כלומר הא דשרי ר' יוסי להיות נוקב את המגופה, לא שרי אלא למעלה בראש המגופה דלאו אורחא למעבד פתחא התם אלא נוטל כל המגופה. אבל מצדה, זימנין דעביד ליה לנקב בצד המגופה משום פתחא ואינו רוצה לפתחה למעלה שלא יפלו צורות או עפר ביין: ממרח. ויש כאן משום ממחק: בערב. שם מקום: חוששני לו מחטאת. אם מירח השערה לדבקה בדופני הכלי סביב הנקב:

(ד) נֹתְנִין תְּבִשִׁיל לְחוּף הַבּוֹר בְּשִׁבִיל שְׂיֵהָא שְׁמוּרָה, וְאֶת הַפִּיּוֹם הַיָּפִים בְּרָעִים בְּשִׁבִיל שְׂיֵצְנוּ, וְאֶת הַצּוֹנֵן בַּחֲמָה בְּשִׁבִיל שְׂיִחֲמוּ. מִי שֶׁנִּשְׁרָו כְּלָיו בְּדֶרֶךְ בְּפִיּוֹם, מִחֲלָף בְּהֵן וְאִינוּ חוֹשְׁשֵׁי. הִגִּיעַ לְחֶצֶר הַחִיצוֹנָה, שׁוֹמְחֵן בַּחֲמָה, אֲכָל לֹא כִנְגַד הָעָם:

קובץ לימוד

ר"ע מברטנורא: לתוך הבור. שאין בו מים: שיהא שמור. שלא יסריח ממחת החום. והא קמ"ל דלא חיישינן דלמא אתי לאשוויי גומות בשקרקעית הבור כדי שיהא שוה להושיב שם הקדרה: ואת המים היפים. הראויים לשתיה: ברעים. בתוך מקוה מים רעים שאינן ראויין לשתיה. ומילתא דפשיטא היא ומשום סיפא נקט לה, דתנן ואת הצוננים [בחמה] בשביל שיחמו, מהו דתימא נגזור דלמא אתי לאטמוני ברמץ, קמ"ל: מי שנשדו כליו. שנפלו במים בשבת: מהלך עמיהן ואינו חושש. שמא יחשדו אותו שכבסן: הגיע לחדר החיצונה. הסמוכה למבוא העיר שהוא מקום המשתמר: שוטחן בחמה. ליבשן: אבל לא כנגד העם. שיחשדוהו שכבסן. ומשנה זו דחזיה היא, שהלכה בדינו כל דבר שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור, הילכך אסור לשטחן אפילו שלא כנגד העם:

(ה) הָרוּחִץ בְּמֵי מַעְרָה וּבְמֵי טְבֵרְיָא וְנִסְתַּפְּג, אֶפְלוּ בְעֶשֶׂר אֲלֻנְטִיאוֹת, לֹא יִבְיֵאֵם בֵּידוֹ, אֲבָל עֶשְׂרֵה כְּנֵי אָדָם מִסְתַּפְּגִין בְּאֲלֻנְטִית אַחַת פְּנִיחָם יְדִיהֶם וְרַגְלֵיהֶם, וּמְבִיאִין אוֹתָהּ בְּיָדוֹ;

ר"ע מברטנורא: ונסתפג. וקנח: אפילו בעשר אלונטיות. סדינים שמקנחים בהן, ונסתפג בהן זה אחר זה אע"ג דלא נפיש מיא בכל חד וחד אפ"ה לא יביאם בידו לתוך ביתו, אפילו ע"י עירוב, שאין כאן איסור הוצאה, אלא גזרה שמא ישכח ויסחטם בבואו: אבל עשרה בני אדם. הואיל ומרובין הם מדכרי אהרדי. ואפילו חדא אלונטית לעשרה בני אדם דהשתא נפשי בה מיא אפילו הכי מביאין אותה בידם ולא גורינן שמא יסחטוה, הואיל ומרובים הן: פניהם ידיהם ורגליהם. אורחא דמלתא נקט והוא הדיו לכל גופן. ואין הלכה כמשנה זו אלא אפילו אחד מביא בידו אלונטית שנסתפג בה ולא חיישינן שמא יסחוט:

(ו) סְכִין וּמְמִשְׁמִשִּׁין (בְּכַנֵּי מַעִים), אֲבָל לֹא מִתְעַמְלִין וְלֹא מִתְגַּרְדִּין, אִין יוֹרְדִין לְקוֹרְדֵימָא, וְאִין עוֹשִׂין אֶפְקִטוּיָין, וְאִין מַעְצְבִין אֶת הַקֶּטָן, וְאִין מַחְזִירִין אֶת הַשֶּׁבֶר. מִי שֶׁנִּפְרָקָה יָדוֹ וְרַגְלוֹ, לֹא יִטְרַפֵּם בְּצוּנָן, אֲבָל רוּחִץ הוּא כְּדָרְכּוֹ, וְאִם נִתְרַפָּא: נִתְרַפָּא;

ר"ע מברטנורא: סכין. שמן בשבת: וממשמשיין. ביד על כל הגוף להנאה: אבל לא מתעמלין. לשפשף בכח: ולא מתגרדין. במגרדת, ודומה לו (איוב ב) ויקח לו חרש להתגרד בו, משום דהוי כעובדא דחול: אין יורדין לקורדימא. בקעה מלאה מים ותחתיה טיט כמו דבק, ויש בה מקומות שיטבע הרוחץ שם באותו טיט וידבק בו ואינו יכול לעלות עד שיתקבצו בני אדם ויעלוהו בקושי גדול ובודוק. פ"א בקעה שטיט שלה מחליק והרוחץ שם נופל ובגדיו נשורים במים ואתי לידי סחיטה: אפיקטוויין. להקיא. ופירושו אפיק טוי זין, כלומר להוציא המזון ממקום בשולו שהיא האצטומכה. אפיק, מוציא. טוי, מתבשל. צלי אש מתרגמינן טוי נור. זין, מזון. ודוקא לשתות משקה שמביאו להקיא הוא שאסור בשבת אבל להכניס אצבעו לתוך פיו כדי להקיא מותר. והיכא דאית ליה צערא ואם יקיא יתרפא מותר אפילו ע"י משקה: ואין מעצבין את הקטן. לתקנו ולישב עצמותיו וחוליות שדרתו משום דמיחזי כבונה. ולא אמרן אלא לאחר זמן אבל ביום לידה שרי. מעצבין, לשון ידיך עצבוני ויעשוני (שם י'): ואין מחזירין את השבר. עצם שנשבר. ואין הלכה כמשנה זו, אלא הלכה מחזירין את השבר בשבת: שנפרקה ידו. שיצא העצם מן הפרק שלו: לא יטרפם. לשון ביצים טרופות בקערה, שמשטתף [בצונן] על מקום השבר, דמיחזי דלרפואה קעביד:

(י)

מסכת שבת פרק א

(א) יִצְיָאוֹת הַשֶּׁבֶת שְׂתִים שְׁהֵן אַרְבַּע בְּפָנִים, וְשְׂתִים שְׁהֵן אַרְבַּע בְּחוּץ. בִּיצֵה. הָעֵנִי עוֹמֵד בְּחוּץ וּבְעַל הַבַּיִת בְּפָנִים, פֶּשֶׁט הָעֵנִי אֶת יָדוֹ לְפָנִים וְנָתַן לְתוֹךְ יָדוֹ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת, אוֹ שֶׁנִּטַּל מִתּוֹכָהּ וְהוֹצִיא, הָעֵנִי חֵיב וּבְעַל הַבַּיִת פְּטוּר. פֶּשֶׁט בְּעַל הַבַּיִת אֶת יָדוֹ לְחוּץ וְנָתַן לְתוֹךְ יָדוֹ שֶׁל עֵנִי, אוֹ שֶׁנִּטַּל מִתּוֹכָהּ וְהִכְנִים, בְּעַל הַבַּיִת חֵיב וְהָעֵנִי פְּטוּר. פֶּשֶׁט הָעֵנִי אֶת יָדוֹ לְפָנִים וְנִטַּל בְּעַל הַבַּיִת מִתּוֹכָהּ, אוֹ שֶׁנָּתַן לְתוֹכָהּ וְהוֹצִיא,

שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין. פֶּשֶׁט פְּעַל הַבֵּית אֶת יְדוֹ לְחוּץ וְנִטְל מֵהַבַּיִת אוֹ שְׁנֵתָן לְתוֹכָהּ וְהַכְּנִים, שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין;

ר"ע מברטנורא: יציאות השבת. הוצאות שמרשות לרשות האמורות אצל שבת, והכנסות נמי קא קרי יציאות הואיל ומוציא מרשות לרשות. והאי דתני יציאות ולא תני הוצאות, לישנא דקרא נקט דכתיב (שמות ט"ז) אל יצא איש ממקומו, ומיניה דרשינן הוצאה, אל יצא איש עם הכלי שיבדו ללקוט המן: שתיים שהן ארבע. שתיים מן התורה, הוצאה והכנסה לבעל הבית העומד בפנים ברשות היחיד, ועל שתיים אלו חייב על שגגתו חטאת, ועל זדונו כרת, ועל התראתו סקילה, כמו בכל שאר מלאכות של שבת: שהן ד'. מדבריהם הוסיפו שתיים, לאסור לכתחלה היכא שהמלאכה נעשית ע"י שנים זה עוקר וזה מניח, דשנים שעשוהו פטורים, שנאמר (ויקרא ד') בעשותה אחת מכל מצות ה', העושה את כולה ולא העושה מקצתה, וכן בכל מלאכות של שבת אמרינן יחיד שעשוהו חייב, שנים שעשוהו פטורים: ושתיים שהן ארבע בחוץ. שתיים מן התורה, הוצאה והכנסה לעני העומד בחוץ ברשות הרבים: שהן ארבע. מדבריהם הוסיפו שתיים לאסור לכתחלה, כשזה עוקר וזה מניח: פשט העני את ידו. ובתוכה קופה או הסל שמקבל בו ככרות מבעל הבית. ולהכי נקט הוצאה בלשון עני ועשיר, דאגב אורחיה קמ"ל דמצוה הבאה בעבירה אסורה וחיביבין עליה: ונתן לתוך ידו של בעל הבית. דעביד ליה עקירה מרשות הרבים והנחה ברשות היחיד: או שנטל מתוכה והוציא. החפץ, והניח ברשות הרבים, דעביד עקירה והנחה: העני חייב. שעשה מלאכה שלימה. והרי שתיים מן התורה לעומד בחוץ. ואע"ג דבעינן עקירה ממקום שהיה בו ד' טפחים על ד' ט' והנחה במקום שהיה בו ד' על ד', וליכא, ידי העני ובעה"ב אין בה מקום שהיה ד' על ד', אמרינן בגמ' דידו של אדם חשובה כד' על ד', כיון שהיא עשויה להניח בה וליטול ממנה חפצים ואפילו גדולים הרבה: ובעה"ב פטור. פטור ומותר גמור, דהא לאו מידי עבד: פשט בעל הבית כו' בעל הבית חייב. הרי שתיים מן התורה לעומד פשוט העני כו'. דעביד העני עקירה מרשות הרבים: ונטל בעל הבית מתוכה. והניח בפנים, ועביד ליה בעל הבית הנחה ברשות היחיד: או שנתן לתוכה. דעביד ליה בעל הבית עקירה מרשות היחיד: והוציא. העני והניח ברשות הרבים: שניהם פטורים. שלא עשה שום אחד מהם מלאכה שלימה. אבל אסורים לעשות כן שמא יבואו כל אחד בפני עצמו לעשות מלאכה שלימה בשבת. הרי שתיים מדבריהם, אחת לעני בחוץ ואחת לבעה"ב בפנים. והא דלא חשיב שנים לכל אחד, עקירה לעני ועקירה לבעל הבית, הנחה לעני והנחה לבעל הבית, משום דלא חשיב אלא עקירות שהן תחלת המלאכה ואיכא למיחש שמא יגמרנה, אבל הנחות שהן סוף המלאכה לא קחשיב:

(ב) לא יֵשֶׁב אֶדָם לִפְנֵי הַסֶּפֶר סְמוּךְ לַמִּנְחָה, עַד שְׂיִתְפַּלֵּל. לֹא יִכְנֵס אֶדָם לְמַרְחֵץ וְלֹא לְבִרְסָקִי וְלֹא לְאֵכָל וְלֹא לְדִין, וְאִם הִתְחִילוּ, אִין מִפְּסִיקִין, מִפְּסִיקִין לְקִרְוֹת קְרִיאַת שְׁמַע, וְאִין מִפְּסִיקִין לְתַפְלָה:

ר"ע מברטנורא: לא ישב אדם לפני הספר. ואפילו בחול, ומשום דבעי למתני לא יצא החייט במחטו וכו' שמא ישכח ויצא, דדמי לגזרה דלא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה, שמא ישכח ולא יתפלל, משום הכי תנא להו הכא, ואידי דמילייהו פסיק ותני להו ברישא, והדר מפרש מילי דשבת ומאריך בהו: סמוך למנחה. מנחה גדולה משעות התפוצה ולמעלה, וסמוך למנחה היינו מתחלת שעה שביעית, ואע"פ שעונתה מרובה, גזרה שמא ישבר הווג של ספרים אחר שהתחיל להסתפר, ותעבור עונת התפלה קודם שיתקנו וישלים התפוצה: ולא יכנס למרחץ. סמוך למנחה שמא יתעלף: ולא לבורסקי. מקום עבוד העורות, דלמא חזי פסידא וקלקול בעורות אם לא יניעם ממקומם ויתקנם, וימשך במלאכתו עד שתעבור עונת התפלה: ולא לאכול. אפילו בסעודה קטנה, שמא ימשך בסעודה: ולא לדין. אפילו בגמר דין, שכבר שמעו טענות בעלי דיניו ולא נשאר עליהן אלא לפסוק הדין בלבד, דלמא חזו טעמא ויסתרו מה שהיו רוצים לפסוק וחזרו להיות תחלת הדין: ואם התחילו. בחד מכל הני דאמרינן, אין מפסיקין, אלא יגמור ואחר כך יתפלל, והוא שיש שהות ביום לגמור קודם שיעבור זמן התפלה. והתחלת התפוצה משיניח מעפורת של ספרים בין ברכיו, הוא הסודר שנותן המתגלה על ברכיו כדי שלא יפול השער על בגדיו. והתחלת המרחץ משיפשוט הבגד הסמוך לבשרו. ואית דמפרשי משיסיר הסודר שעליו שהוא ראשון להפשטת בגדיו. והתחלת הבורסקי משיחגור בין כתפיו את בתי זרועותיו כדי להתעסק בעורות. והתחלת אכילה משיטול ידיו. והתחלת הדין משיטעפו הדיינין בטלינתו לשבת לדין באימה וביראה, ואם היו מעוטפים ויושבים בדין ובא לפניהם דין אחר סמוך למנחה, היא התחלת אותו הדין משפתחו בעלי הדין בטענותם: מפסיקין לקריאת שמע. מלתא אחריתי נקט, והכי קאמר חברים העוסקים בתורה, מפסיקים תורתן לקריאת שמע דומנה קבוע, דכתיב (דברים ו') ובשכב ובקומך: ואין מפסיקין לתפלה.

קובץ לימוד

שאינו לה זמן קבוע דאורייתא. ולא שנו אלא כגון רבי שמעון בן יוחאי וחביריו שתורתן אומנותן, אבל אנו הואיל ואנו מפסיקין תורתנו לאומנותנו כל שכן שנפסיק לתפלה:

(ג) לא יצא החיט במחטו סמוך לחשכה, שמא ישכח ויצא. ולא הלבדל בקלמוסו. ולא יפלה את פליו, ולא יקרא לאור הנר. פאמת אמרו, החזן רואה היכן התינוקות קוראים, אבל הוא לא יקרא. פיוצא בו, לא יאכל הזב עם הזבה, מפני הרגל עברה:

ר"ע מברטנורה: לא יצא החיט במחטו. אפילו תחובה לו בבגדו, שמא ישכח ויצא, ואומן דרך אומנתו חייב שדרך האומנים לתחבן בבגדיו כשיוצאים לשוק: שמא ישכח ויצא. משתחשך: הלבדל. הסופר: בקלמוסו. התחוב אחוריו אזניו כדרך הסופרים: ולא יפלה את כליו. מבער כנים מבגדיו. תרוגס בערתי הקדש פליתי: ולא יקרא לאור הנר. בספר, שמא יטה הנר להביא השמן לפי הפתילה כדי שידלוק יפה ונמצא מבעיר בשבת, ואפילו היה הנר גבוה שתיים ושלש קומות, לעולם אסור לקרות לאור הנר אלא אם כן יש עמו אדם אחר לשמרו, או אם הוא אדם חשוב שאינו רגיל לעולם לתקן הנר: החזן. מלמד תינוקות: מהיכן התינוקות קורין. מהיכן יתחילו לקרות, דבעינן מועט כי האי לא גורינן שמא יטה. והתינוקות קוראין לפני רבן לאור הנר, שאימת רבן עליהם: אבל הוא לא יקרא. כל הפרשה, מפני שאין אימתן עליו, ושמירתן לא היא שמירה. ומהאי טעמא נמי איכא למאן דאמר דאשה שומרת לבעלה אין שמירתה שמירה, שאין אימתה עליו: פיוצא בו. לעשות החקקה מן העבירה, אמרו לא יאכל הזב עם אשתו זבה, ואף על פי ששניהם טמאים: מפני הרגל עבירה. שמתוך שהם מתיחדים יבא לבעול זבה שהיא בכרת. וזב וזבה לרבנותא נקט שהתשמיש קשה להן ואיכא למימר דודאי לא יבואו לידי הרגל עבירה, אפי"ה לא יאכלו זה עם זה:

(ד) ואלו מן ההלכות שאמרו בעלית חנניה בן חזקיה בן גריון פשעלו לבקרו. נמנו ורבו בית שמאי על בית הלל, ושמונה עשר דברים גזרו בו ביום:

ר"ע מברטנורה: [ואלו] מהלכות. אין פולין ואין קורין לאור הנר דתנן במתניתין: בעלית חנניה בן חזקיה. שבקשו חכמים לגנוז ספר יחזקאל שדבריו נראים כסותרים ד"ת, כגון כל נבלה וטרפה מן העוף ומן הבהמה לא יאכלו הכהנים (יחזקאל מ"ד) כהנים הוא דלא אכלי הא ישראל אכלי, וכגון וכן תעשה בשבעה בחדש (שם מ"ה) היכן נרמז קרבן זה בתורה. ונטמן חנניה בן חזקיה בעליה וישב שם ופירש ספר יחזקאל: ושמונה עשר דברים גזרו בו ביום. שנחלקו בית שמאי ובית הלל ועמדו למנין ורבו ב"ש ופסקו כמותם, כדכתיב (שמות כ"א) אחרי רבים להטות. וכולהו י"ח דברים מיייתו להו בגמרא, ואלו הן, האוכל אוכל שהוא ראשון לטומאה או שני לטומאה, גורל שיהא נעשה גופו שני לטומאה, ופוסל את התרומה במגעו, ששני פוסל בתרומה, הרי אלו שתי גזירות, אוכל אוכל ראשון, ואוכל שני. והשוטה משקין טמאים נעשה ג"כ שני לטומאה ופוסל את התרומה הרי שלש. וטעמא דגזור בהני, דזמנין דאכלין אוכלין טמאים ושדי משקין דתרומה בפומיה בעוד שהאוכלים טמאים בפיו ופסיל להו, וזמנין דשתי משקין טמאים ובעורן בפיו שדי אוכלין דתרומה בפיו ופסיל להו. וגזרו על הבא ראשו ורובו לאחר שטבל מטומאתו בו ביום, במים שאובים, ועל טהור גמור שפלו על ראשו ג' לוגין מים שאובין, הרי חמש גזירות. וטעמא דגזור טומאה על הני לטמא אדם, לפי שהיו טובלין במי מערות סרוחין והיו נותנין עליהם אחר כך מים שאובין להעביר סרוחן המים, התחילו ועשאו קבע לומר לא מי המערות מטהרים אלא המים שאובים מטהרים, עמדו וגזרו עליהם טומאה, דלמא אתי לטבולי תורת מקוה וטבלי בשאובים. והגזירה הששית שהיו הספרים של כתבי הקדש פוסלים את התרומה במגע, ובתחלה היו מצניעין אוכלין דתרומה אצל ס"ת, אמרי האי קדש והאי קדש, כיון דחוז דקא אתו ספרים לידי פסידא, שהעכברים המצויין אצל האוכלין היו מפסידין את הספרים, גזרו שהיו הספרים, דהיינו תורה נביאים וכתובים, במגען פוסלין את התרומה. והגזירה השביעית גזרו על סתם ידיים שפוסלות את התרומה, מפני שהידיים עסקניות הן ונוגעות בבשרו במקום הטונות, ונגאי לתרומה אם יגע בה בידיים מזוהמות והיא נאמסת על אוכליה. והגזירה השמינית האוכלין שנטמאו במשקין שאותן המשקין נטמאו מחמת ידיים שנגעו בהן קודם נטילה, גזרו על המשקין שיטמאו את האוכלין, שכל הדברים הפוסלים את התרומה מטמאין את המשקין להיות תחלה, גזירה משום משקין הבאים מחמת שרץ, דאשכחן בהן שהן ראשונים מדאורייתא, והאי דגזרו בכל טמאת משקין להיות תחלה ולא גזרו נמי באוכלין גזירה משום [אוכלין] הבאים מחמת שרץ, היינו טעמא דאחמור רבנן במשקין משום דעלולים לקבל טומאה, שאינו צריכין תיקון הכשר להביאן לידי קבלת טומאה כמו האוכלין שצריכין נתנית מים להכשירן לקבל טומאה. והגזירה התשיעית כלים שנטמאו במשקין שנטמאו המשקים בשרץ, אע"פ שהם ראשון לטומאה דאורייתא אין יכולין לטמא אדם וכלים, שאין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה, ולא ממשקין שנטמאו בשרץ שהם ראשונים, ורבנן גזרו עליהו שיטמאו כלים, גזירה משום משקה

דוב וזבה, שהן רוקן ומימי רגליו שהן אב הטומאה ומטמאין כלים מדאורייתא. והגזירה העשירית שיהו בנות כותיים נדות מעריסתן, כלומר מיום שנולדה, שתינוקות בת יומא מטמאה בנדה, וכותים לית להו מדרש זה וכי חזיין לא מפרשי להו הלכך גזור בהו רבנן. והגזירה האחת-עשרה שיהו כל המטלטלין מביאין את הטומאה בעובי המרדע, והוא מלמד הבקר, ויש בהקיפו טפח אבל אין בעביו טפח, ואע"פ שמן התורה אין אהל פחות מטפח, גזרו רבנן על כל המטלטלים שיש בהקיפן טפח שאם ראשן אחד האהיל על המת וראשן אחד על הכלים מביאין להם טומאת אהל, גזירה אטו מי שיש בעביו טפח שמביא את הטומאה מן התורה. והגזירה השתים-עשרה הנוצר ענבים לדרכן בגת, המשקה היוצא מהן בשעת בצירה מכשירן לקבל טומאה, ואע"פ שהולך לאבוד ולא ניחא ליה, גזירה שמא יבצור בקופות מזופפות, דאז ניחא ליה במשקה היוצא מהן שהרי אינו הולך לאבוד, ומכשיר מן התורה. והגזירה השלוש-עשרה שיהיו גידולי תרומה תרומה, ואפילו בדבר שזרעו כלה כגון תבואה וקטניות, גזירה משום תרומה טמאה ביד כהן שאסורה באכילה ובא לזרעה, וגזור שתהא בשמה הראשון והרי היא תרומה טמאה, דחיישינן דלמא משהי לה עד זמן זריעה ואתי למיכלה בטומאה. והגזירה הארבע-עשרה מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי, ולא יטלטלנו פחות פחות מד"א. והגזירה החמש-עשרה והשש-עשרה, אין פולין ואין קורין לאור הנר דתנן במתניתין. והגזירה השבע-עשרה גזרו על פתן של עובדי כוכבים, ועל שמנן ועל יינן ועל בנותיהן, וכחלה גזירה חדא היא, כדאמרינן גזרו על פתן משום שמנן ועל שמנן משום יינן ועל יינן משום בנותיהן ועל בנותיהן משום דבר אחר, כלומר משום עבודת כוכבים. והגזירה השמונה-עשרה גזרו על תינוק עובד כוכבים שיהא מטמא ביובה, כדי שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו במשכב זכור:

(ה) **בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, אֵין שׁוֹרֵין דִּין וְסַמְמָנִים וְכַרְשִׁינִים, אֶלָּא כְּדִי שִׁישׁוּרוּ מִבְּעוֹד יוֹם. וּבֵית הַלֵּל מְתִירִין;**

ר"ע מברטנורה: אין שורין דין. סממנים שעושים מהם דין לכתובה: וסממנים. לצבע: וכרשינים. מאכל בהמה, ורגילים לשרות אותן במים תחלה, וקורין להם בערבי כרסנ"ה, ובלע"ז ויצ"ש, וסברי בית שמאי אדם מוזהר על שביית כלים כמו על שביית בהמתו, והיינו טעמא דאין נותנין אונין, והיינו טעמא דאין פורשין מצודות. ונר הדולק בשבת וקדרה שעל גבי כירה דמוודו בהו בית שמאי, [בדמפקר] אפקורין לכלים ושוב אינו מצווה על שבייתן: ובית הלל מתירין. משנתן המים מבעוד יום, אע"פ שהן נשורין והולכין בשבת, דסברי על שביית בהמה אדם מוזהר דאית בה צער בעלי חיים, אבל לא על שביית כלים:

(ו) **בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, אֵין נוֹתְנִין אוֹנִין שֶׁל פֶּשֶׁתָן לְתוֹךְ הַתְּנּוֹר, אֶלָּא כְּדִי שִׁיהִבִּילוּ מִבְּעוֹד יוֹם, וְלֹא אֶת הַצֶּמֶר לְיוֹרֵה, אֶלָּא כְּדִי שִׁיקְלֹט הָעֵין. וּבֵית הַלֵּל מְתִירִין. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, אֵין פּוֹרְשִׁין מְצוּדוֹת חֵיהָ וְעוֹפוֹת וְדָגִים, אֶלָּא כְּדִי שִׁיצְדוּ מִבְּעוֹד יוֹם. וּבֵית הַלֵּל מְתִירִין;**

ר"ע מברטנורה: אונין. אגודות של פשתן מנופץ, ונותנין אותן בתנור ומתלבנים: שיהבילו. שיתחמו שיעלה בהם ההבל: ליורה. של צבעים: אלא כדי שיקלוט את העין. שיקלוט הצבע מבעוד יום: ובית הלל מתירים. לתתן לתוכו מבעוד יום ותהא קולטת כל הלילה. ולא שרו בית הלל אלא ביורה עוקרה מן האש, שאם יש תחתיה אש בשבת אסור, גזירה שמא יחתה בגחלים. וצריך נמי שתהא היורה סתומה וטוחה בטיט, גזירה שמא יגיס ויהפך בה בשבת, וחייב משום משל:

(ז) **בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, אֵין מוֹכְרִין לְנִכְרִי וְאֵין טוֹעֲנִין עִמּוֹ וְאֵין מְגַבְּהִין עָלָיו, אֶלָּא כְּדִי שִׁיגִיעַ לְמִקּוֹם קְרוֹב. וּבֵית הַלֵּל מְתִירִין;**

ר"ע מברטנורה: ולא טוענין עמו. על החמור: ולא מגביהים. עליו משאו על כתפו, דמיחי כמסייעו להוליך המשאוי בשבת: אלא כדי שיגיע למקום קרוב. כלומר שיהא המקום שרוצה להוליכו קרוב שיוכל להגיע עם מבעוד יום ובית הלל מתירין. כדי שיצא מפתח ביתו מבעוד יום:

(ח) **בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, אֵין נוֹתְנִין עוֹרוֹת לְעֶבֶדָן וְלֹא כְּלִים לְכוֹבֵס נִכְרִי, אֶלָּא כְּדִי שִׁיגִיעוּ מִבְּעוֹד יוֹם. וּבְבִלְבֵּל בֵּית הַלֵּל מְתִירִין עִם הַשֶּׁמֶשׁ;**

ר"ע מברטנורה: לעבדן. מעבד העורות: מתירין עם השמש. בעוד שהחמה על הארץ קודם שתשקע:

(ט) אָמַר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, נוֹהֲגִין הָיוּ בֵּית אָבָא שֶׁהָיוּ נוֹתְנִין פְּלִי לְבָן לְכוּכֵס נִכְרֵי שְׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם לְשִׁפְתָּהּ. וְשׁוּיִן אֱלוֹ וְאֱלוֹ, שְׁמוּעֵינִי קוֹדֶת בֵּית הַבַּר וְעִגּוּלֵי הַנֶּת:

ר"ע מברטנורא: כלי לבן. שהוא קשה לכבס, צריך שלשה ימים, ומחמירין על עצמן כבית שמאי. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל, אלא כבית הלל שמתירין עם השמש: ושויין. בית שמאי ובית הלל, שטוענין את הזיתים מבעוד יום בקורת בית הבד, לאחר שטחנו הזיתים טוענין עליהם קורות כבדים והמסקה זב והולך מאליו כל השבת: ועגולי הגת. הנך דגת קרי עגולין, שהיו דפין עבין עשוין בעיגול, ובהא מודו ב"ש לב"ה, משום דאי נמי עביד להו בשבת ליכא חיוב חטאת, דאין נותנין קורה ע"ג זיתים עד שטוחנן תחלה ברחיים, וכן בענבים דורכים אותן ברגל תחלה, ובלאו קורה נמי משקה נפיק ממילא, אלא דלא נפיק שפיר כי השתא, הלכך לא דמי לדש:

(י) אֵין צוּלִין בְּשֶׁר, בְּצֶל וּבִיצָה, אֲלָא כְּדֵי שְׂיִצּוּלוֹ מִבְּעוֹד יוֹם. אֵין נוֹתְנִין פֶּת לַתְּנוּרָה עִם הַשֶּׁכֶה, וְלֹא חֲרָרָה עַל גְּבִי גַחְלִים, אֲלָא כְּדֵי שְׂיִקְרְמוּ פְּנֵיהֶּ מִבְּעוֹד יוֹם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, כְּדֵי שְׂיִקְרֶם הַתְּחַתּוֹן שְׁלָה:

ר"ע מברטנורא: כדי שיצולו. כמאכל בן דרוסאי, והוא שליש בשול, ובכך הוא ראוי לאכילה ותו ליכא למיגזר שמא יחתה בגחלים: חררה. עוגת רצפים: שיקרמו. תחלת אפיה עושין כמו קרום: פניה. שהם כלפי אורי התנור: כדי שיקרום התחתון. המדובק לחרש התנור, שהוא נאפה תחלה קודם שיקרמו הפנים שכלפי אורי התנור, ובהכי סגי. ואין הלכה כרבי אליעזר:

(יא) מְשַׁלְשְׁלִין אֶת הַפֶּסַח בַּתְּנוּרָה עִם הַשֶּׁכֶה. וּמֵאֲחִיזִין אֶת הָאוּר בְּמִדְרוֹת בֵּית הַמוֹקֵד. וּבְגִבּוּלִין כְּדֵי שְׂיִאָחוּ הָאוּר בְּרַבֵּן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּפִתְחֵינִי כֹל שְׁהוּא:

ר"ע מברטנורא: משלשלין את הפסח. התנורים שלהן פיהן למעלה ומורדין הצלי לתוכו, להכי תני משלשלין: עם השיכה. ואע"ג דבעלמא אין צולין כדאמרן, הכא שרי, דבני חבורה זריזין הן ומדכרי אהדי ולא אתו לחתויי בגחלים: ומאחזיין את האור. מעט, בעצים של מדרות בית המוקד, ולא חיישינן שמא יבואו הכהנים להבעירה משתחשך דכהנים זריזין הן: בית המוקד. לשכה גדולה היתה בעזרה שמסקיין בה מדורה תמיד והכהנים מתחממים שם, לפי שהולכים יחפים על הרצפה של שיש: ובגבולין. צריך האדם להבעיר מדרותו מבעוד יום כדי שתאחזו האור ברובה, וכמה ברובה, כדי שתהא שלהבה עולה מאליה ואינה צריכה לקסמין דקין תחתיה להבעירה: אף בפתחין כל שהוא. כי היכי דבמדרות בית המוקד מקילינן בבית המוקד לכהנים, כמו כן במדרות פתחים מקילינן לכל אדם וא"צ להאחזי בהן האור אלא כל שהוא, שאין דרכה, להיות כבה והולכת ולא אתו לחתויי בהו. והלכה כר' יהודה דליכא מאן דפליג עליה:

(ה)

מסכת ברכות פרק ב

(א) הִיָּה קוֹרָא בְּתוֹרָה, וְהִגִּיעַ זְמַן הַמִּקְרָא, אִם פָּגַן לְבוֹ, יִצָּא. וְאִם לֹא, לֹא יִצָּא. בְּפָרְקִים שׂוֹאֵל מִפְּנֵי הַכְּבוֹד וּמְשִׁיב, וּבְאֲמָצַע שׂוֹאֵל מִפְּנֵי הִירָאָה וּמְשִׁיב, הִכְרִי רַבִּי מֵאוּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּאֲמָצַע שׂוֹאֵל מִפְּנֵי הִירָאָה, וּמְשִׁיב מִפְּנֵי הַכְּבוֹד, בְּפָרְקִים שׂוֹאֵל מִפְּנֵי הַכְּבוֹד, וּמְשִׁיב שְׁלוֹם לְכָל אֲדָרָם:

ר"ע מברטנורא: היה קורא בתורה. פרשת קריאת שמע: והגיע זמן. קריאת שמע: אם כיון לבו יצא. לדברי האומר מצות צריכות כוונה צריך לפרש אם כיון לבו שיהא מתכוין לצאת ידי חובתו, והאומר מצות אין צריכות כוונה מפרש אם כיון לבו לקרות כנקודתן וכהלכתן לאפוקי קורא להגיה שאינו קורא התיבות כנקודתן אלא קורא ככתיבתן כדי להבין בחסרות ויתרות, דבקריאה כוולא יצא. ואנן קיימא לן כמאן דאמר מצות צריכות כוונה: בפרקים. לקמן במתניתין מפרש מה הם הפרקים: שואל מפני הכבוד. שואל בשלום אדם נכבד שראוי להקדים לו שלום כגון אביו או רבו או שגדול ממנו בחכמה: ומשיב. ואין צריך לומר שמשיב להם שלום אם

הקדימו לו: ובאמצע. הפרק: שואל מפני היראה. אדם שהוא ירא מפניו שמא יהרגהו, ואצ"ל שמשיב לו שלום. אבל מפני הכבוד לא: רבי יהודה אומר באמצע. הפרק, שואל בשלום מי שהוא ירא ממנו, ומשיב שלום למי שמוטל עליו לכבדו: ומשיב שלום לכל אדם. שהקדים לו שלום. והלכה כר"י. ובכל מקום שאסור להפסיק, כך אסור לדבר בלשון הקודש כמו בשאר לשונות:

(ב) אלו הן בין הפרקים, בין ברכה ראשונה לשנייה, בין שניה לשמע, ובין שמע לוהיה אם שמע, בין והיה אם שמע לניאמר, בין ניאמר לאמת וניציב. רבי יהודה אומר, בין ניאמר לאמת וניציב לא יפסיק. אומר רבי יהושע בן קרחה, למה קדמה שמע לוהיה אם שמע, (אלא פרי) שיקבל עליו על מלכות שמים תחלה, ואחר כך יקבל עליו על מצות. והיה אם שמע לניאמר, שוהיה אם שמע נוהג ביום ובלילה, ניאמר אינו נוהג אלא ביום (בלבד):

ר"ע מברטנורא: בין ויאמר לאמת וניציב לא יפסיק. דכתיב וה' אלהים אמת (ירמיה י'), הלכך אין מפסיקין בין אני ה' אלהיכם לאמת. וכן הלכה: והיה אם שמע נוהג בין ביום בין בלילה. דכתיב בה (דברים יא) ולמדתם אותם את בניכם, ותלמוד תורה נוהג בין ביום ובין בלילה: ויאמר אינו נוהג אלא ביום. דאית ביה פרשת ציצית שאינה נוהגת בלילה, דכתיב (במדבר טו) וראיתם אותו:

(ג) הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו, יצא. רבי יוסי אומר, לא יצא. קרא ולא דקדק באותיותיה, רבי יוסי אומר יצא, רבי יהודה אומר לא יצא. הקורא למפרע, לא יצא. קרא ומעה, יחזר למקום שפעה:

ר"ע מברטנורא: רבי יוסי אומר לא יצא. דכתיב שמע, השמע לאזנך מה שאתה מוציא מפיו. ותנא קמא סבר, שמע בכל לשון שאתה שומע. והלכה כת"ק: ולא דקדק באותיותיה. להוציאן בשפתיו יפה, בשתי תיבות שהתיבה השניה מתחלת באות שהתיבה הראשונה נגמרת, כגון על לבבך, עשב בשדך, ואבדתם מהרה, אם אינו נותן ריוח ביניהם להפרידם נמצא קורא אותם שתי אותיות כאות אחת: רבי יוסי אומר יצא. והלכה כר' יוסי. מיהו לכתחלה צריך לדקדק באותיותיה, וכן יזהר שלא יניח הנד ולא יניד הנח ולא ירפה החזק ולא יחזק הרפה, וצריך להתייז' של תזכור שלא יהא נראה כאומר תשכרו בש"ן כלומר כדי שתרכבו שכר, שהרי אין ראוי לשמש את הרב על מנת לקבל פרס: הקורא למפרע. הקדים פסוק שלישי לשני ושני לראשון וכיוצא בזה: לא יצא. דכתיב והיו הדברים בהוייתן יהיו כלומר כמו שהן סודרין בתורה. ומיהו אם הקדים פרשת ויאמר לפרשת והיה אם שמע, ופרשת והיה אם שמע לשמע, נראה דאין זה חשוב למפרע ויצא, שהרי אינן סדורות זו לאחר זו בתורה: יחזור למקום שטעה. אם בין פרק לפרק טעה, שאינו יודע באיזה פרק הפסיק ולראש איזה פרק יחזור, חוזר להפסק ראשון שהוא והיה אם שמע. והרמב"ם אומר שהוא ואבהת את ה', ואם באמצע הפרק פסק, שיוודע הפרק שפסק בו, אבל אינו יודע באיזה מקום מאותו פרק פסק חוזר לראש אותו הפרק. היה קורא וכתבתם, ואינו יודע אם הוא בוכבתם של שמע או בוכבתם של והיה אם שמע, חוזר לוכבתם של שמע, ואם נסתפק לאחר שהתחיל למען ירבו, אינו חוזר, שעל הרגל לשונו הוא הולך:

(ד) האמנין קורין בראש האילן או בראש הנדבך, מה שאינו רשאי לעשות בן בתפלה:

ר"ע מברטנורא: נדבך. שורה של בנין אבנים, כמו נדבכין די אבן גלל בעזרא, ואע"ג דמסתפי דלמא נפלי ולא מצו מכווני, לא הצריכום חכמים לרדת, דק"ש לא בעי כוונה אלא פסוק ראשון בלבד: מה שאינו רשאי לעשות בן בתפלה. דצלותא רחמי היא ובעי כוונה, הלכך יורדין למטה ומתפללין:

(ה) חתן פטור מקריאת שמע בלילה הראשון עד מוצאי שבת, אם לא עשה מעשה. מעשה ברבן גמליאל שקרא בלילה הראשון שנשא. אמרו לו תלמידיו, (לא) למדתנו, רבנו, שחתן פטור מקריאת שמע (בלילה הראשון). אומר להם, אני

שומע לכם לבטל ממני מלכות שמים אפלו שעה אחת:

ר"ע מברטנורה: חתן שנשא בתולה, פטור מקריאת שמע לילה ראשון, משום דטריד שמא לא ימצאנה בתולה. ואני שמעתי שמתירא שמא ייעשה כרות שפכה בבעילתו, וטרדא דמצוה היא, ורחמנא אמר ובלכתך בדרך, בלכת דידך הוא דמחייבת, הא דמצוה פטירת: אם לא עשה מעשה. אם לא בעל עד מוצ"ש שהם ד' לילות: טריד. ומשם ואילך לבו גס בה ותו לא טריד, ואף על פי שלא עשה מעשה חייב בק"ש:

(ו) רחץ בלילה הראשון שמתה אשתו. אָמְרוּ לוֹ תַלְמִידָיו, (לֹא) לְמַדְתָּנוּ, רַבְנֵנוּ, שְׂאֵבֶל אֶסוּר לְרַחֵץ. אָמַר לָהֶם, אֵינִי כְּשֹׂאֵר כָּל אָדָם, אֶסְטָנִים אֲנִי:

ר"ע מברטנורה: רחץ לילה הראשון שמתה אשתו. ואף על פי שאבל אסור ברחיצה: אסטנים אני. קר ומצונן, לשון צינה. ואיכא צערא אם לא היה רוחץ, ואין אסור בימי אבלו אלא רחיצה של תענוג:

(ז) וכשמת טובי עבדו, קבל עליו תנחומין. אָמְרוּ לוֹ תַלְמִידָיו, (לֹא) לְמַדְתָּנוּ, רַבְנֵנוּ, שְׂאֵין מְקַבְּלִין תַּנְחוּמִין עַל הַעֲבָדִים. אָמַר לָהֶם, אֵין טָבִי עַבְדִּי כְּשֹׂאֵר כָּל הַעֲבָדִים, כְּשֵׁר הָיָה:

(ח) חתן אם רצה לקרות קריאת שמע לילה הראשון, קורא. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, לֹא כָּל הַרוֹצֵה לְטַל אֶת הַשֵּׁם יִטַּל:

ר"ע מברטנורה: לא כל הרוצה ליטול את השם יטול. אם לא הוחזק חכם ופרוש בשאר דברים אין [זה] אלא גאווה שמראה בעצמו שיכול לכוין לבו, ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. וחזינו לקצת מרבתינו דאמרי דהאידינא כל אדם יקרא קריאת שמע בלילה הראשון, שכיון שבדורות הללו אין מכוונים כל כך בשאר ימים, אם לא יקרא בלילה ראשון מיחוץ יותר כיוהרא שמראה עצמו שהוא מכיון בכל שעה אלא השתא משום דטריד במצוה:

(מ)

מסכת ברכות פרק א

מֵאִימְתֵי קוֹרִין אֶת שְׁמַע בְּעֶרְבִית. מִשְׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים נִכְנְסִים לְאָכַל בְּתוֹרְמָתָן, עַד סוֹף הָאֲשֻׁמוּרָה הָרִאשׁוֹנָה, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, עַד חֲצוֹת. רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, עַד שְׁיַעֲלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר. מִעֲשָׂה שְׂבָאוּ בְּנֵי מִבֵּית הַמִּשְׁתֶּה, אָמְרוּ לוֹ, לֹא קְרִינוּ אֶת שְׁמַע. אָמַר לָהֶם, אִם לֹא עָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר, חִיבִין אַתֶּם לְקָרוֹת. וְלֹא זֶה בְּלִבְרֵי, אֲלֵא כָּל מָה שְׂאֵמְרוּ חֻכְמִים עַד חֲצוֹת, מִצְוֹתָן עַד שְׁיַעֲלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר. הַקָּטָר חֲלָכִים וְאֶבְרִים, מִצְוֹתָן עַד שְׁיַעֲלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר. וְכָל הַנְּאָכְלִין לְיוֹם אַחֵר, מִצְוֹתָן עַד שְׁיַעֲלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר. אִם בֶּן, לָמָּה אָמְרוּ חֻכְמִים עַד חֲצוֹת, פְּרִי לְהַרְחִיק אֶת הָאָדָם מִן הַעֲבִירָה:

ר"ע מברטנורה: מאימתי קורין. משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן. כהנים שנטמאו וטבלו, אין יכולים לאכול בתרומה עד שיעריב שמשו, דהיינו צאת הכוכבים. והא דלא תני משעת צאת הכוכבים, מלתא אגב אורחיה קמ"ל שאם נטמאו כהנים בטומאה שטהרתן תלויה בקרבן כגון זב ומצורע, אין הכפרה מעכבתו מלאכול בתרומה, דכתיב (ויקרא כב, ז) ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים, ביאת שמשו מעכבתו מלאכול בתרומה. ואין כפרתו מעכבתו מלאכול בתרומה וכו': עד סוף האשמורה הראשונה. שליש הראשון של לילה, שהלילה נחלק לשלש משמרות. ומשם ואילך לא מקרי תו זמן קריאת שמע דשכיבה, ולא קרינא ביה בשכבך. ומקמי צאת הכוכבים נמי ימאא הוא ולא זמן שכיבה. והמקדימים וקורים קריאת שמע של ערבית מבעוד יום, סומכים אהא דרבי יהודה דאמר לקמן בפרק תפלת השחר תפלת המנחה עד פלג המנחה, שהוא

שעה ורביע קודם הלילה. וק"ל דעבד כר' יהודה עבד, ומיד כשכלה זמן המנחה מתחיל זמן קריאת שמע של ערבית: עד שיעלה עמוד השחר. דכל הלילה מקרי זמן שכיבה. והלכה כרבן גמליאל שגם חכמים מודים לו, ולא אמרו עד חצות אלא כדי להרחיק את האדם מן העבירה. ומיהו לכתחילה משהגיע עונת קריאת שמע של ערבית דמתניתין דהיינו מצאת הכוכבים, אסור לטעוד וכל שכן לישן עד שיקרא קריאת שמע ויתפלל: מעשה שבאו בניו מבית המשתה. בני רבן גמליאל שמעינהו לרבנן דאמרי עד חצות, והכי קאמרי ליה, הא דפליגי רבנן עלך, דוקא קאמרי עד חצות ותו לא, ויחיד ורבים הלכה כרבים, או דילמא רבנן כוותך סבירא להו, והאי דקאמרי עד חצות, כדי להרחיק את האדם מן העבירה. ואמר להו, רבנן כוותי סבירא להו, והאי דקאמרי עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה וחייבים אתם לקרות: ולא זו בלבד. כולה מילתא דרבן גמליאל היא דאמר לבניו: הקטר חלבים. של קרבנות: ואברים. של עולת תמיד של בין הערבים שנורק דמו ביום, מצוה להעלות הנתחים כל הלילה, דכתיב (ויקרא ו) היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר: וכל הנאכלין ליום אחד. כגון תודה ותטאת ואשם וכיוצא בהם שהם נאכלים ליום ולילה, זמן אכילתו עד שיעלה עמוד שחר והוא המביא לידי נותר: אם כן למה אמרו חכמים עד חצות. בק"ש ובאכילת קדשים, אבל בהקטר חלבים ואברים לא אמרו בו חכמים עד חצות כלל, ולא נקט ליה הכא אלא להודיע שכל דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה: כדי להרחיק את האדם מן העבירה. שלא יבא לאכלן אחר שיעלה עמוד השחר ויתחייב כרת, וכן בק"ש שלא יאמר עדיין יש לי שהות ותעבור עונתה:

(ב) מאימתי קורין את שמע בשחרית. משניביר בין תכלת ללבן. רבי אליעזר אומר, בין תכלת לברתי. (וגומרה) עד הנץ החמה. רבי יהושע אומר, עד שלש שעות, שפן דרך בני מלכים לעמוד בשלש שעות. הקורא מפאן ואילף לא הפסיד, כאדם הקורא בתורה:

ר"ע מברטנורה: בין תכלת ללבן. בין חוטי תכלת לחוטי לבן שבציצית. פירוש אחר, גזית צמר שצבעה תכלת ויש בה מקומות שלא נקלט הצבע יפה ונשאר לבן: בין תכלת לברתי. צבע התכלת קרוב לגוון של כרתי כרישין שקורין פורוש בלע"ז: עד שלש שעות. ביום, עד סוף שעה שלישית שהוא רביע היום בזמן שהימים והלילות שוים. ולעולם זמן קריאת שמע הוא עד רביע היום בין שהימים ארוכים בין קצרים. וכן הא דתנן לקמן [פ"ד מ"א] תפלת השחר עד ארבע שעות ביום, היינו עד שליש היום, וארבע שעות דנקט, לפי ששליש היום הוא ארבע שעות בזמן שהימים והלילות שוין. וכל מקום שנוכר במשנה כך וכך שעות ביום, על דרך זה אתה צריך לחשוב ולדון. זו הבנתו מפירושי הרמב"ם ונתקבל לי. וטעמא דרבי יהושע דאמר עד שלש שעות ביום, שכן דרך בני מלכים שאין עומדין ממשותן עד סוף שעה שלישית. ורחמנא דאמר ובקומך, עד שעה שכל בני אדם עומדים ממשותן קאמר והלכה כרבי יהושע, ומיהו לכתחלה צריך לכוין לקרות ק"ש עם הנץ החמה כמו שהיו הותיקים עושים: לא הפסיד. כלומר לא הפסיד מלברך לפניו ולאחריו, אלא אע"פ שעברה עונתה קורא ומברך לפניו ולאחריו: כאדם הקורא בתורה. אע"פ שלא יצא ידי חובת ק"ש בעונתה, יש לו קבול שכר קורא בתורה:

(ג) בית שמאי אומרים, בערב כל אדם יטו ויקראו, ובבקר יעמדו, שגאמר (דברים ו) ובשכבך ובקומך. ובית הלל אומרים, כל אדם קורא בדרךכו, שגאמר (שם) ובלקחתך בדרך. אם כן, למה נאמר ובשכבך ובקומך, בשעה שבני אדם שוכבים, ובשעה שבני אדם עומדים. אמר רבי מרפון, אני הייתי בא בדרך, והייתי לקרות, בדרךי בית שמאי, וספנתי בעצמי מפני הלסטים. אמרו לו, כפי היית לחוב בעצמך, שעברת על דברי בית הלל:

ר"ע מברטנורה: יטו. על צדיהם, דכתיב בשכבך דרך שכיבה: יעמדו. דכתיב ובקומך דרך קימה: כדרכו. בין בקימה בין בישיבה בין בשכיבה בין בהליכה: כדי היית. ראוי היית ליהרג, ואם היית מת היית מתחייב בנפשך:

(ד) בשחר מברך שתים לפניו ואחת לאחריה, ובערב שתים לפניו ושתים לאחריה. אחת ארפה ואחת קצרה. מקום שאמרו להאריך, אינו רשאי לקצר.

לְקַצֵּר, אֵינּוּ רֵשָׁאֵי לְהֶאָרִיד. לְחֶתֶם, אֵינּוּ רֵשָׁאֵי שְׁלֵא לְחֶתֶם. וְשְׁלֵא לְחֶתֶם, אֵינּוּ רֵשָׁאֵי לְחֶתֶם:

ר"ע מברטנורא: שתיים לפניו. יוצר אור ואהבה: ואחת לאחריה. אמת ויציב: ובערב. מברך: שתיים לפניו. מעריב ערבים ואהבת עולם: ושתיים לאחריה. אמת ואמונה והשכיבנו: אחת ארוכה ואחת קצרה. אשתיים שלפניה קאי, יוצר אור ארוכה שפותחת בברוך וחותמת בברוך, וכן מעריב ערבים. אהבה קצרה, שחותמת בברוך ואינה פותחת בברוך: לחתום. בברוך: שלא לחתום. כגון ברכת הפירות וברכת המצות:

(ה) מְזַכְּרִין יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּלֵילוֹת. אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, הָרִי אֲנִי כְּכֹן שִׁבְעִים שָׁנָה, וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאֱמַר יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּלֵילוֹת, עַד שֶׁדִּרְשָׁה בֶּן זֹמַא, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים טז) לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם יְצִיאַתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ. יְמֵי חַיֶּיךָ, הַיָּמִים. כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ, הַלֵּילוֹת. וְחֻכְמָיִם אֲזַמְּרִים, יְמֵי חַיֶּיךָ, הַעוֹלָם הַזֶּה. כֹּל (יְמֵי חַיֶּיךָ), לְהַבִּיא לִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ:

ר"ע מברטנורא: מזכירין יציאת מצרים בלילות. פרשת ציצית אומרים אותה בק"ש של ערבית ואע"פ שאין לילה זמן ציצית דכתיב וראיתם אותו, פרט לכסות לילה אומרים אותה בלילה מפני יציאת מצרים שבה: ככּן שבעים שנה. הייתי נראה זקן. ולא זקן ממש אלא שהלבינו שערותיו יום שמינו אותו נשיא כדי שיראה זקן וראוי לנשיאות, ואותו היום דרש בן זומא מקרא זה: ולא זכיתי. לא נצחתי לחכמים. ודומה לו בש"ס בפרק בנות כותים [לח.]. בהא זכנהו ר' אלעזר לרבנן כלומר נצחם:

(1)

מסכת רמאי פרק ב

(א) וְאֵלוֹ דְּבָרִים מִתְעַשְׂרֵין דְּמָאֵי בְּכָל מְקוֹם. הַדְּבָלָה, וְהַתְּמָרִים, וְהַחֲרוּבִים, הָאֲרֹז, וְהַתְּמָוִן. הָאֲרֹז שֶׁבְּחוּצָה לְאֶרֶץ, כֹּל הַמְּשִׁימָשׁ מִמֶּנּוּ פְּטוּר:

ר"ע מברטנורא: אלו דברים. בכל מקום. אפילו מכזיב ולהלן אם לקחן מעם הארץ דבידוע שמארץ ישראל באו דמינכרי שאין דוגמתן אלא בארץ ישראל: והארזי שבחוצה לארץ כל המשמש ממנו פטור. אפילו בארץ ישראל דמנכר טפי ולא אתי לאחלופי בארזי של א"י. אבל שאר דברים הנוכרים במתניתין איכא מינייהו בארץ ישראל דדמו לאותן שבחוצה לארץ, אלא דהנהו דחשיבי שדרך לנושאם מתוך חשיבותן למקומות שאין כיוצא בהן בעו עשורי דבידוע שמארץ ישראל הן:

(ב) הַמְּקַבֵּל עָלָיו לְהִיּוֹת נֶאֱמָן, מַעֲשֵׂר אֶת שֶׁהוּא אוֹכֵל, וְאֶת שֶׁהוּא מוֹכֵר, וְאֶת שֶׁהוּא לוֹקַח, וְאֵינּוּ מִתְאַרְחַח אֲצֵל עִם הָאֶרֶץ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם הִתְאַרְחַח אֲצֵל עִם הָאֶרֶץ נֶאֱמָן. אֲמָרוּ לוֹ, עַל עֲצָמוֹ אֵינּוּ נֶאֱמָן, כִּי צֵד יֵהָא נֶאֱמָן עַל שֵׁל אַחֲרֵיהֶם.:

ר"ע מברטנורא: להיות נאמן. על המעשרות ולא יהיו פירותיו דמאי מכאן ואילך: את שהוא לוקח. ע"מ למכור, דאילו על מנת לאכול את התא רישא מעשר את שהוא אוכל: ואת שהוא מוכר. מפירות קרקעותיו: על עצמו אינו נאמן. שהרי הוא אוכל דבר שאינו מתוקן כשהוא מתארח אצל עם הארץ. ור"י סבר שאינו מפסיד נאמנותו בכך. ואין הלכה כר' יהודה:

(ג) הַמְּקַבֵּל עָלָיו לְהִיּוֹת חֵבֵר, אֵינּוּ מוֹכֵר לְעַם הָאֶרֶץ לֶחַ וְיֵבֶשׁ, וְאֵינּוּ לוֹקַח מִמֶּנּוּ לֶחַ, וְאֵינּוּ מִתְאַרְחַח אֲצֵל עִם הָאֶרֶץ, וְלֹא מִתְאַרְחַח אֲצֵלוֹ בְּכִסּוּתוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם לֹא יִגְדֵל בְּהִמָּה דְקָה, וְלֹא יֵהָא פְּרוּץ בְּנִדְרִים וּבְשִׁחּוֹק, וְלֹא יֵהָא מִפְּמָא לְמִתִּים, וּמְשִׁמָּשׁ בְּבֵית הַמְּדֻרָשׁ. אֲמָרוּ לוֹ, לֹא כָּאוּ אֵלוֹ לְכָלֵל:

ר"ע מברטנורא: להיות חבר. לענין טהרות דהיינו פרוש ויהיו בגדיו ומשקים שלו טהורים. ואפילו תלמיד חכם אינו נאמן לענין טהרות עד שיקבל עליו דברי חברות, אלא א"כ היה זקן ויושב בישיבה. והמקבל עליו דברי חברות צריך להרגיל עצמו שלשים יום ואח"כ יהיו בגדיו ומשקים שלו טהורים. ואין קבלת דברי חברות בפחות משלשה חברים, אלא א"כ היה המקבל תלמיד חכם שאין צריך בפני שלשה, ולא עוד אלא שאחרים מקבלים לפניו: לח ויבש. דאין מוסרים טהרות לעם הארץ, שאסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל: ואין לוקח ממנו לח. אבל יבש לוקח ממנו שלא הוכשר לקבל טומאה כל זמן שלא בא עליו משקה. ונאמן עם הארץ לומר הפירות דללו לא הוכשרו אבל אינו נאמן לומר הוכשרו אבל לא נטמאו: ולא יתארח אצל עם הארץ. שלא יטמא ויבא ויטמא טהרות: ולא מארחו. לעם הארץ: אצלו בכסותו. דכסותו עם הארץ וטומאתו חמורה מטומאת עם הארץ עצמו דחיישינן שמא ישבה עליהן אשתו נדה ובגדי עם הארץ מדרס לפרושים. אי נמי לכך אמרו לא מארחו אצלו בכסותו דממגע עצמו יכול ליוהר טפי ממגע כסותו: אף לא יגדל בהמה דקה. שאסור לגדל בהמה [דקה] בארץ ישראל שלא ירעו בשדות אחרים: ולא יהא פרוץ בנדרים. שסופו לבא לידי חלול: ולא יהא פרוץ בשחוק. דשחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה: ומשמש. תלמידי חכמים בבית המדרש: לא באו אלו כלל. דאין ענינים נוגע לטהרות. ואין הלכה כר"י:

(ד) הַנְּחִתוּמִים לֹא חִיבוּ אוֹתָם חֲכָמִים לְהַפְרִישׁ אֶלָּא כְּדֵי תְרוּמַת מַעֲשֵׂר וְחֻלְהָ. הַחֲנוּנִים אֵינָן רְשָׁאִין לְמַכּוֹר אֶת הַדְּמָאִי. כָּל הַמְּשַׁפְּיעִין בְּמַדְהָ גָּסָה, רְשָׁאִין לְמַכּוֹר אֶת הַדְּמָאִי. אֵלוּ הֵן הַמְּשַׁפְּיעִין בְּמַדְהָ גָּסָה, כְּגוֹן הַפִּיטוּנוֹת וּמוֹכְרֵי תְבוּאָה:

ר"ע מברטנורא: הנהתומים. נחתום חבר שלקח תבואה מעם הארץ שהיא דמאי לא חייבו אותו חכמים להפריש: אלא כדי תרומת מעשר. שהיא אחד ממאה אבל לא מעשר שני, מתוך ששורטי המלך ונוגשיו חובטים אותם בכל שעה ואומרים להם מכרו בזול לא הטריחו עליהם חכמים במעשר שני שטרחו מרובה שצריך לאכול בירושלים. ודוקא כשמוכר לחבר שהלוקח יפריש מעשר שני, אבל אם מוכר לעם הארץ חייב להפריש מעשר שני קודם שימכור: החנונים. שמוכרים מעט מעט בחנות, אינן רשאין למכור את הדמאי, הואיל והן משתכרים הרבה עליהם מוטל לתקן. אי נמי מפני שרגילין למכור לתינוקות שלא יאכלו התנוקות דבד שאינו מתוקן: כל המשפיעים. שמוכרים בשפע הרבה ביחד: במדה גסה. לקמן מפרש כמה היא מדה גסה: רשאין למכור את הדמאי. דרך המוכרים הרבה ביחד להוסיף על המדה ולכך נקראו משפיעים שעושין מדה גדושה ומוסיפים על דמדות. ומשום הכי לא הטילו עליהם להפריש את הדמאי אלא על הלוקח מהם: סיטונות. הם הסוחרים הגדולים הקונים תבואה מבעלי התבואה ומוכרים אותה לחנונים במדה גסה:

(ה) רַבִּי מְאִיר אָמַר, אֶת שְׂדֵרְכּוֹ לְהַמְדֵּד (בְּגִסָּה וּמְדֻדוֹ בְּדִקָּה, מְפֹלָה דְקָה לְגִסָּה. אֶת שְׂדֵרְכּוֹ לְהַמְדֵּד בְּדִקָּה וּמְדֵד בְּגִסָּה מְפֹלָה גָּסָה לְדִקָּה). אֵיזוֹ הִיא מְדָה גָּסָה. בְּיָבֵשׁ, שְׁלֹשֶׁת קַבִּין, וּבִלְחָ, הֵינָר. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, סְלֵי תְאִינִים וְסְלֵי עֲנָבִים וְקַפּוֹת שֶׁל יָרֵק, כָּל זֶמֶן שֶׁהוּא מוֹכְרֵן אַכְסָרָה, פְּטוּר:

ר"ע מברטנורא: את שדרכו להמדד בדקה ומדודו בגסה. גרסינו: טפילה דקה לגסה. ופטור כשהוא מוכר בגסה, ולא אמרינן כיון דדרכו למוד בדקה חייב אף כשמודד בגסה: ובלח דינור. מדה שיש בה מה שהוא שוה דינור. לפי שלא היתה מדה ידועה ללח שהשער משתנה תמיד לכך שיערו בדמים: אכסרה. לא במדה ולא במשקל אלא לפי האומד, פטור דהוי כמוכר בגסה. ואין הלכה כר' יוסי:

(ו)

מסכת ברכות פרק ז

(א) שְׁלֹשָׁה שְׂאֵבְלוֹ כְּאֶחָד, חֵיבֵין לְזַמֵּן, אֶכֶל דְּמָאִי, וּמַעֲשֵׂר רְאִשׁוֹן שֶׁנִּפְלְגָה תְרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי הַקֶּדָּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ, וְהַשְּׂמֵשׁ שְׂאֵבֵל מְבִיָּת, וְהַכּוֹתֵי, מְזַמְנִין עֲלֵיהֶם, אֶבֶל אֶכֶל טָבֵל, וּמַעֲשֵׂר רְאִשׁוֹן שֶׁלֹּא נִפְלְגָה תְרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי הַקֶּדָּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ, וְהַשְּׂמֵשׁ שְׂאֵבֵל פְּחוֹת מְבִיָּת, וְהַנְּכָרִי, אֵין מְזַמְנִין עֲלֵיהֶם:

קובץ לימוד

ר"ע מברטנורא: **שלושה שאכלו**. לזמן. להודמן יחד, לברך בלשון רבים נברך שאכלנו משלו: דמאי. פירות עמי הארץ קריים דמאי, כלומר דא מאי מעושרין הן או לא, לפי שהם חשודים על המעשרות ואסרו חכמים לאכול מפירותיהן עד שיעשר. ואם אכל ולא עשר מברך עליו ולא הוי מצוה הבאה בעבירה דרוב עמי הארץ מעושרים הם: שנטלה תרומתו. ואף על פי שלא נטלה ממנו תרומה גדולה, כגון בן לוי שהקדים את הכהן ולקח המעשר בשבילים קודם שנטל הכהן תרומה גדולה, והכהן היה לו ליטול תרומה גדולה תחלה אחד מחמשים, דרחמנא קרייה ראשית, נמצא תרומה גדולה של כהן בתוך המעשר הזה אחד מחמשים שבו, לכד מתרומת מעשר שעל הלוי להפריש תרומה ממעשרו. ואשמעינן מתניתין דהכא דפטור הלוי מלהפריש ממנו תרומה גדולה דכתיב (במדבר יח) והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר, מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר: ומעשר שני והקדש שנפדו. כגון שנתן את הקרן ולא נתן את החומש, שהבעלים מוסיפים חומש. וקמשמע לן תנא דאין חומש מעכב: והשמש שאכל כזית. דמהו דתימא כיון שהשמש אין לו קביעות אלא הולך ובא אין מזמנין, עליו קמ"ל. ובכל הני אשמעינן דאע"ג דדמו לאיסור אין כאן ברכה בעבירה: והכותי. מן העובדי כוכבים שהביא מלך אשור מכותא ומשאר ארצות ויושב אותם בערי שומרון, ונתגיריו מאימת האריות שהיו אוכלים בהם כמפורש בספר מלכים (ב יז), והיו שומרים תורה שבכתב, וכל מצוה שהחזיקו בה מדקדקים בה יותר מישראל, לפיכך היו מאמינים בהם בקצת המצוות, עד שבדקו אחריהם ומצאו להם דמות יונה בראש הר גריזים שהיו עובדים אותה, ומאו עשאים כעובדי כוכבים גמורים לכל דבריהם, הלכך האידיא אין מזמנין על הכותי: אכל טבל. דגן שלא נטלה ממנו תרומה ומעשרות קרוי טבל. ופירוש טבל טב לא ואין צריך לומר טבל דאורייתא, אלא אפילו טבל דרבנן כגון דגן שצמח מעציץ [שאינו נקוב] שאינו טבל אלא מדרבנן, אין מזמנין עליו: ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו. לא תרומת מעשר קאמר דהאי טבל גמור הוא, אלא כגון שהקדים לוי את הכהן בכרי לאחר שנתמרח והוקבע לתרומה מן התורה ונטל מעשר ראשון תחלה, ואחד מחמשים שבו היא ראויה לתרומה גדולה לכהן, וכל זמן שלא נתן ממנו תרומה גדולה זו אף על פי שהפריש תרומת מעשר אין מזמנין עליו, ואם היה מקדימו בשבילים קודם שתתמרח לא היה צריך להפריש תרומה גדולה כדכתבין לעיל: ומעשר שני והקדש שלא נפדו. א"צ לומר שלא נפדו כלל דהא מילתא דפשיטא היא, אלא שנפדו ולא נפדו כהלכתן, כגון שפדה מע"ש בגרוטאות של כסף או במטבע שאין עליו צורה, ורחמנא אמר (דברים יד) וצרת הכסף בדבר שיש בו צורה. והקדש שחללו ע"ג קרקע ולא פדאו בכסף, ורחמנא אמר ונתן את הכסף: והשמש שאכל פחות מכזית. משנה שאינה צריכה היא, אלא איידי דהדר לרובא לצורך הדר נמי להא ועובד כוכבים. בגר שמל ולא טבל מיירי. ואשמעינן דכל כמה דלא טבל עובד כוכבים הוא, ולעולם אינו גר עד שימול ויטבול:

(ב) נְשִׁים וְעֹבְדֵי יָקָטִים, אֵין מְזַמְּנִין עֲלֵיהֶם, עַד כִּפָּה מְזַמְּנִין, עַד פְּזִית. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, עַד כִּפְיָה:

ר"ע מברטנורא: **וקטנים אין מזמנין עליהם**. דוקא קטנים שאין יודעים למי מברכין, אבל קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו. ואיכא מרבנות דאמרי דלא אמרו קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו אלא בנן שלש עשרה שנה ויום אחד שלא הביא שתי שערות והוא הנקרא קטן פורח אבל בבציר מהכי אין מזמנין עליו, ואפילו יודע למי מברכין. ובירושלמי מייתי הלכה למעשה דאין מזמנין על הקטן כלל עד שיגדל ויביא שתי שערות. ונשים מומנות לעצמן ועבדים מומנין לעצמן, אבל נשים עם עבדים לא משום פריצותא: עד כזית. וכן הלכה, ולא כרבי יהודה דאמר עד כביצה:

(ג) בִּיצַד מְזַמְּנִין, בְּשִׁלְשָׁה אָמַר, נִכְרָךְ. בְּשִׁלְשָׁה וְהוּא, אָמַר, בְּרָכוּ. בְּעֵשְׂרָה, אָמַר נִכְרָךְ לְאַלְהֵינוּ. בְּעֵשְׂרָה וְהוּא, אָמַר, בְּרָכוּ. אֶחָד עֵשְׂרָה וְאֶחָד עֵשְׂרָה רַבּוּא. בְּמֵאָה, אָמַר, נִכְרָךְ לִי אֱלֹהֵינוּ. בְּמֵאָה וְהוּא, אָמַר, בְּרָכוּ. בְּאַלְף, אָמַר נִכְרָךְ לִי אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. בְּאַלְף וְהוּא, אָמַר, בְּרָכוּ. בְּרַבּוּא, אָמַר, נִכְרָךְ לִי אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת יוֹשֵׁב הַכְּרוּבִים עַל הַמְּזוֹן שְׂאֲכָלְנוּ. בְּרַבּוּא וְהוּא, אָמַר, בְּרָכוּ. כֶּעֱנִין שְׁהוּא מְכַרְךְ, כֶּךָ עוֹנִין אַחֲרָיו, כֶּרֶךְ יִי אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת יוֹשֵׁב הַכְּרוּבִים עַל הַמְּזוֹן שְׂאֲכָלְנוּ. רַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי אָמַר, לְפִי רַב

הַקָּהֵל הֵן מִבְּרִינֵי, שְׁנֵאמַר (תהלים סח) בְּמִקְהֵלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים, ה' מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל.
אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, מִה מְצִינֵי בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אֶחָד מִבְּרִינֵי וְאֶחָד מוֹעֲטֵינֵי אוֹמְרֵי, בָּרְכוּ
אֵת יְיָ. רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אוֹמֵר, בָּרְכוּ אֵת יְיָ הַמְּבַרְךְ:

ר"ע מברטנורה: בשלשה והוא אומר ברכו. דהא בלאו דידיה איכא זימון, וכן כולם: אחד עשרה ואחד עשרה
ברוא. הך רישא רבי עקיבא היא, דאמר מה מצינו בבית הכנסת משהגיעו לעשרה אין חילוק בין רבים למועטים
הכא נמי אין חילוק: במאה אומר נברך לה' אלהינו. הך סיפא כולה רבי יוסי הגלילי היא, דאמר לפי רוב הקהל
הן מברכין שנאמר במקלות ברכו אלהים. ופסק הלכה משלשה ועד עשרה, ואין עשרה בכלל, המברך אומר
נברך שאכלנו משלו וכולן עונים ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו. ועשרה או מעשרה ולמעלה המברך אומר
נברך לאלהינו שאכלנו משלו, וכולן עונים ברוך אלהינו שאכלנו משלו ובטובו חיינו: רבי ישמעאל אומר ברכו
את ה' המבורך. והלכה כר' ישמעאל:

(ד) שְׁלֹשָׁה שְׂאֵכְלוּ כְּאֶחָד, אֵינֵן רְשָׁאִין לְחַלֵּק וְכֵן אַרְבַּעָה, וְכֵן חֲמִשָּׁה. שְׁשֵׁה
נְחָלְקִין, עַד עֶשְׂרֵה. וְעֶשְׂרֵה אֵינֵן נְחָלְקִין, עַד שִׁיהִיו עֶשְׂרִים:

ר"ע מברטנורה: אינו רשאים ליחלק. מכיון שחלה עליהם חובת זימון: וכן ארבעה וכן חמשה. אין השלשה
מוזמנין לעצמן והיחיד יחלק מהן, דאיהו נמי אקבע בחובת זמון: ששה נחלקים. כדי זמון לכאן וכדי זמון לכאן,
עד עשרה, אבל י' אין נחלקים דאתחייבו להו בזמון שיש בו הזכרת השם, עד שיהיו עשרים, ואז יחלקו לשתי
חבורות אם ירצו:

(ה) שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שְׁהִיו אוֹכְלוֹת בְּבֵית אֶחָד, בְּזִמְן שְׂמַקְצֵתָן רוֹאִין אֶלֶּוּ אֵת אֶלֶּוּ, הֲרֵי
אֶלֶּוּ מְצַמְרִינֵי לְזִמּוֹן וְאֵם לֹא, אֶלֶּוּ מְזַמְנִין לְעֶצְמָן, וְאֶלֶּוּ מְזַמְנִין לְעֶצְמָן, אֵין מִבְּרִינֵי
עַל הַיּוֹן עַד שִׁיתָן לְתוֹכוֹ מִיָּם, דְּהָרִי רַבִּי אֵלִיעֶזֶר. וְהַכְּמִים אוֹמְרִים, מִבְּרִינֵי:

ר"ע מברטנורה: ואם לאו אלו מוזמנין לעצמן. ובזמן ששמש אחד משמש לשתי החבורות אף על פי שאין
רואים אלו את אלו, השמש מצרפן: אין מברכין על היין. בורא פרי הגפן: עד שיתן לתוכו מים. לפי שהיה יינם
חזק מאד ולא היה ראוי לשתייה בלא מים, הילכך אכתי לא אישתני למעליותא ולא זו ממברכתו הראשונה
ומברכין עליו בורא פרי העץ כענבים. ואין הלכה כרבי אליעזר:

(ק)

מסכת נדרים פרק ח

(א) קוֹנֵם יֵין שְׁאֵנִי טוֹעֵם הַיּוֹם, אֵינוֹ אֶסוֹר אֶלָּא עַד שְׂתַחֲשֵׁךְ, שֶׁבֶת זו, אֶסוֹר בְּכָל
הַשְּׁבֵת, וְשֶׁבֶת שְׁעֵבְרָה. הַדֹּשׁ זֶה, אֶסוֹר בְּכָל הַחֹדֶשׁ, וְרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ לְהַבְּאָה. שְׁנֵה
זו, אֶסוֹר בְּכָל הַשְּׁנָה, וְרֹאשׁ הַשְּׁנָה לְעֵתִיד לְבוֹא. שְׁבוּעַת זֶה, אֶסוֹר בְּכָל הַשְּׁבוּעַת,
וְשְׁבִיעִית שְׁעֵבְרָה. וְאֵם אָמַר יוֹם אֶחָד, שֶׁבֶת אַחַת, הַדֹּשׁ אֶחָד, שְׁנֵה אַחַת, שְׁבוּעַת
אֶחָד, אֶסוֹר מִיּוֹם לַיּוֹם:

ר"ע מברטנורה: קונם יין עד שתחשך. שכן דרך לשון בני אדם, כשאומרים היום רוצים לומר עד השלמת
היום: שבת זו. היה עומד באמצע השבוע ואמר שבת זו אסור בכל השבוע: והשבת לשעבר. ואסור נמי ביום
השבת, כי הוא בכלל השבוע שעבר: חודש זה אסור בכל החודש. אם עומד באמצע החודש ואמר חודש זה,
אסור עד תשלום החודש, ויום ר"ח להבא, ומותר ביום ר"ח כי הוא נמנה עם החודש הבא, ואפילו היה ר"ח ביום
שלשים לחודש שעבר. וכן שנה זו, אם עמד באמצע השנה ואמר שנה זו, אסור עד תשלום השנה, ומותר בר"ה
שהוא נמנה עם השנה העתידה לבא: שבוע זה. היה עומד באמצע השמיטה ואמר שבוע זה, אסור עד תשלום
השמיטה, והשבועית בכלל שמיטה שעברה: אם אמר יום אחד, שבת אחת, חודש אחד, שנה אחת, שבוע אחד,
אסור מיום ליום. אם עומד באמצע היום ואמר יום אחד, אסור עד למחר כעת הזאת. וכן אם עומד בשמונה
לחודש ואמר חודש עלי, אסור עד ח' לחודש הבא. וכן בשנה. וכן בשמיטה. וכן אם אמר קונם עלי יין יום סתם,

קובץ לימוד

או שבת, או חודש, או שנה סתם, אע"פ שלא אמר יום אחד, שבת אחת, חודש אחד, דינו מעת לעת. והאומר קונם עלי יין היום, אע"פ שהוא מותר כשתחשך, צריך שאלה לחכם, גזירה כשאמר היום שמא יבא להתיר כשיאמר יום סתם, דמיחלף ליה בין יום להיום, או בין שבת זו לשבת סתם. וכן כולם:

(ב) עד הפסח, אסור עד שנייני. עד שיהא, אסור עד שניצא. עד לפני הפסח, רבי מאיר אומר, אסור עד שנייני. רבי יוסי אומר, אסור עד שניצא:

ר"ע מברטנורה: עד הפסח אסור עד שיגיע. דבלשון בני אדם, עד ולא עד בכלל: עד שיהא, אסור עד שיצא. דמשמע כל זמן שהוא הווה: עד לפני הפסח ר"מ אומר אסור עד שיגיע. דלא מעייל אינש נפשיה אספיקא, ודבר המבורר לקרות פני הפסח קאמר, והיינו עד שיגיע. ורבי יוסי סבר, מעייל אינש נפשיה לאסור בכל מה שיוכל להסתפק. והלכה כר' יוסי:

(ג) עד הקציר, עד הבציר, עד המסיק, אינו אסור אלא עד שנייני. זה הכלל, כל שזמנו קבוע ואמר עד שנייני, אסור עד שנייני. אומר עד שיהא, אסור עד שניצא. וכל שאין זמנו קבוע, בין אמר עד שיהא, בין אמר עד שנייני, אינו אסור אלא עד שנייני:

ר"ע מברטנורה: עד הקציר. של חטים ושעורים: עד הבציר. של ענבים: עד המסיק. של זיתים: אינו אסור אלא עד שנייני. והואיל ואין לקציר ובציר זמן קבוע, כדמפרש ואזיל, לא שנא אמר עד שיהא לא שנא אמר עד שיגיע, אינו אסור אלא עד שיגיע, שכל דבר שאין זמנו קצוב אין בדעת הנודר להכניס עצמו באיסור זמן שאין ידוע לו, ולפיכך אמרינו דודאי עד שיגיע קאמר:

(ד) עד הקיץ עד שיהא הקיץ, עד שיתחילו העם להכניס בכלכלות. עד שיעבור הקיץ, עד שיקפלו המקצועות. עד הקציר, עד שיתחילו העם לקצור קציר חטים אכל לא קציר שעורים. הכל לפי מקום נדרו, אם היה בהר בהר, ואם היה בבקעה בבקעה:

ר"ע מברטנורה: עד הקיץ עד שיהא הקיץ. בין אמר עד הקיץ בין אמר עד שיהא הקיץ אינו אסור אלא עד שיתחילו העם להכניס בכלכלות, כלומר שקוצצים תאנים הרבה ומכניסים אותם בסלים: עד שיקפלו המקצועות. המחצלאות שמבישים עליהם התאנים, לאחר שנתיבשו מקפלין אותן מחצלאות ומניחין אותן לשנה הבאה: הכל לפי מקום נדרו. אם רוב תבואות המקום חטין, עד קציר חטים. ואם שעורים, עד קציר שעורים. וכן אם היה בהר בשעת הנדר, עד שיגיע זמן הקציר והבציר בהר. ואם בבקעה, עד שיגיע זמן הקציר והבציר של בקעה:

(ה) עד הגשמים עד שיהיו הגשמים, עד שתתיר רביעה שנייה. רבן שמעון בן גמליאל אומר, עד שנייני זמנה של רביעה. עד שישקפו גשמים, עד שניצא ניסן בלוי, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, עד שיעבור הפסח. קונם יין שאיני טועם השנה, נתעברה השנה, אסור פה ובעבורה. עד ראש אדר, עד ראש אדר הראשון. עד סוף אדר, עד סוף אדר הראשון. רבי יהודה אומר, קונם יין שאיני טועם עד שיהא הפסח, אינו אסור אלא עד ליל הפסח, שלא נתפונן זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לשתות יין:

ר"ע מברטנורה: עד הגשמים עד שיהיו גשמים. באיזה לשון משתי לשונות הללו שהוציא מפיו, מותר כיון שהתחילו הגשמים לירד ברביעה שנייה, שהיא בשנה המאוחרת ב"ח כסלו. הלכך הנודר עד הגשמים אסור עד

ראש חדש כסליו, אלא א"כ ירדו גשמים בתחלת זמנן שהוא בשנה המבכרת ב"ז במרחשון, ובשנה הבינונית בכ"ג בו. וכן הלכה. ולא כרשב"ג שאומר עד שיגיע זמנה של רביעה: ר"י אומר עד שיעבור הפסח. והלכה כר"י:

(ו) אָמַר קוֹנֵם בְּשֶׁר שְׂאִינִי טוֹעֵם עַד שְׂיֵהָא הַצּוֹם, אִינּוּ אָסוּר אֱלָא עַד לַיְלִי הַצּוֹם, שְׁלֵא נִתְבְּנָן זֶה אֱלָא עַד שְׁעָה שְׁדַרְדָּךְ בְּנֵי אָדָם לֶאֱכֹל בְּשֶׁר. רַבִּי יוֹסִי בְּנֵו אֹמַר, קוֹנֵם שׁוֹם שְׂאִינִי טוֹעֵם עַד שְׂתֵהָא שְׁבֵת, אִינּוּ אָסוּר אֱלָא עַד לַיְלִי שְׁבֵת, שְׁלֵא נִתְבְּנָן זֶה אֱלָא עַד שְׁעָה שְׁדַרְדָּךְ בְּנֵי אָדָם לֶאֱכֹל שׁוֹם:

ר"ע מברטנורה: לילי הצום. ליל צום כפור, שמצוה להרבות בסעודה בערב צום כפור: קונם שום שאיני טועם וכו'. שעזרא תיקן שיהו אוכלים שום בלילי שבת מפני שמרבה הזרע. ואין הלכה לא כרבי יהודה ולא כרבי יוסי בנו, אלא כדאמרין לעיל במתניתין כל שזמנו קבוע אמר עד שיגיע אסור עד שיגיע. עד שיהא, אסור עד שיצא:

(ז) הָאֹמֵר לְחִבְרוֹ קוֹנֵם שְׂאִינִי נִהְיָה לָךְ אִם אֵין אַתָּה בָּא וְנוֹטֵל לְכִנְיָךְ כּוֹר אַחַד שֶׁל חִטִּין וְשְׂמֵי חֲבִיזִית שֶׁל יוֹן, הֲרִי זֶה יָכוֹל לְהַפֵּר אֶת נִדְרוֹ שְׁלֵא עַל פִּי חֲכָם, וַיֹּאמֶר לוֹ, כְּלוּם אִמְרַתְּ אֱלָא מִפְּנֵי כְבוֹדִי וְהוּוּ כְבוֹדִי. וְכֵן הָאֹמֵר לְחִבְרוֹ קוֹנֵם שְׂאֵתָה נִהְיָה לִי אִם אֵין אַתָּה בָּא וְנוֹתֵן לְבְנֵי כּוֹר אַחַד שֶׁל חִטִּין וְשְׂמֵי חֲבִיזִית שֶׁל יוֹן, רַבִּי מֵאִיר אֹמַר, אָסוּר עַד שְׂיֵתָן. וְחֲכָמִים אֹמְרִים, אִף זֶה יָכוֹל לְהַפֵּר אֶת נִדְרוֹ שְׁלֵא עַל פִּי חֲכָם, וַיֹּאמֶר לוֹ, הֲרִי אֲנִי פְּאֵלוֹ (הַתְּקַבְּלָתִי). הִיוּ מְסַרְבִּין בּוֹ לְשֵׁאת בֵּת אַחוּתוֹ וַאֲמַר קוֹנֵם שְׂהִיָּא נִהְיִית לִי לְעוֹלָם, וְכֵן הַמְּגַרֵּשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וַאֲמַר קוֹנֵם אִשְׁתִּי נִהְיִית לִי לְעוֹלָם, הֲרִי אֵלוֹ מִתְּרוֹת לְהִנּוּת לוֹ שְׁלֵא נִתְבְּנָן זֶה אֱלָא לְשׁוֹם אִשׁוּת, הִנּוּה מְסַרְבִּי בְּחִבְרוֹ שְׂיֵאכֵל אֲצִלוֹ, אָמַר קוֹנֵם לְבִיתְךָ שְׂאִינִי נִכְנָם, טַפְּת צוֹנֵן שְׂאִינִי טוֹעֵם לָךְ, מִתֵּר לְכַנֵּם לְבִיתוֹ וְלִשְׂתוֹת מִמֶּנּוּ צוֹנֵן, שְׁלֵא נִתְבְּנָן זֶה אֱלָא לְשׁוֹם אֲכִילָה וְשְׂתִיָּה:

ר"ע מברטנורה: זהו כבודי. שאפרנס בני משלי: היו מסרבין בו לשאת את בת אחותו. מפצירין בו שישא את בת אחותו מפני שהיא בת גילו ואמרין [יבמות ס"ב]: הנושא את בת אחותו עליו הכתוב אומר (ישעיה נ"ח) ומבשרך לא תתעלם אז תקרא וה' יענה: שלא נתכוין זה אלא לשם אכילה ושתייה. ומיהו גם באכילה ושתייה מותר, הואיל ולא הוציא מפיו אכילה ושתייה, דבנדרים בעינן שיוציא בשפתיו, כדכתיב (במדבר ל') ככל היוצא מפיו יעשה. ולא דמי לרשעא, דאישות בכלל הנאות איתה:

(ח)

מסכת ברכות פרק ה

(א) אֵין עוֹמְדִין לְהַתְּפַלֵּל אֱלָא מִתּוֹךְ כְּכַד רֵאשׁ. חֲסִידִים הָרֵאשׁוֹנִים הָיוּ שׁוֹהִים שְׁעָה אַחַת וּמִתְּפַלְּלִים, כְּדִי שְׂיִכְוְנוּ אֶת לְבָם לְמִקּוֹם, אֲפֵלוּ הַמְּלָךְ שׁוֹאֵל בְּשִׁלּוּמוֹ, לֹא יִשְׁכְּבוּ. וַאֲפֵלוּ נִחַשׁ כְּרוּךְ עַל עַקְבוֹ, לֹא יִפְסִיק:

ר"ע מברטנורה: אין עומדין. מתור כובד ראש. הכנעה ומורא דכתיב (תהלים ב) עבדו את ה' ביראה, ועבודה זו תפלה היא: שוהים שעה אחת. במקום שבאו להתפלל: אפילו המלך שואל בשלומו. דוקא מלך ישראל אבל מלך עובד כוכבים פוסק שלא יהרגנו: אפילו נחש כרוך על עקבו. דוקא נחש שרוב פעמים אינו נושך, אבל עקרב או אפעה מן הדברים שודאי נושכים וממיתים פוסק:

(ב) מְזַכְרִין גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בְּתַחֲתֵי הַמַּתִּים, וְשׁוֹאֲלִין הַגְּשָׁמִים בְּכַרְפַּת הַשָּׁנִים,

קובץ לימוד

והַבְּדִלָה בַּחוּנֵן הַדַּעַת. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, אֹמְרָה בְּרָכָה רְבִיעִית בְּפִנֵּי עֲצֻמָּה. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, בְּהוֹדָאָה:

ר"ע מברטנורא: מזכירין גבורות גשמים. משיב הרוח שאינו לשון בקשה אלא לשון הזכרה ושבת. ומפני שהגשמים אחת מגבורותיו של הקב"ה דכתיב (איוב ה) עושה גדולות עד אין חקר הנותן מטר על פני ארץ משום הכי קרי להו גבורות גשמים: ושאלה. ותן טל ומטר ל' בקשה: בברכת השנים. מתוך שהן פרנסה קבעו שאלתן בברכת פרנסה: והבדלה. במוצאי שבת: בחונן הדעת. שהיא ברכה ראשונה של חול. ובירושלמי אמרו מפני מה תקנו הבדלה בחונן הדעת שאם אין דעה הבדלה מגנין. וכן הלכה:

(ג) האומר על קן צפור יגיעו רחמיך, ועל טוב יזכר שמך, מודים מודים, משתקין אותו. העובר לפני התיבה וטעה, יעבר אחר תחתינו, ולא יהא סרבן באותה שעה. מגנין הוא מתחיל, מתחלת הברכה שטעה בה:

ר"ע מברטנורא: על קן צפור יגיעו רחמיך. כמו שהגיעו רחמיך על צפור וגזרת לא תקח האם על הבנים כן חוס ורחם עלינו: משתקין אותו. שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים והן אינן אלא גזרות מלך על עבדיו: ועל טוב יזכר שמך. משמע על טובתך נודה לך ועל הרע לא נודה, והרי אנו חייבין לברך על הרעה כשם שמברכין על הטובה: מודים מודים. דמיחזי כמקבל עליו שתי אלוהות. ומפרש בירושלמי הדא דתימא בצבור, אבל ביחיד תתנונים הם: ולא יהא סרבן באותה שעה. כדרך שאר יורדים לפני התיבה שצריך לטרב פעם ראשונה אבל זה לא יטרב כשאומרים לו לך רד לפי שגנאי הוא שתהא התפלה מופסקת כל כך:

(ד) העובר לפני התיבה, לא יענה אחר הפתנים אמן, מפני הטירוף. ואם אין שם פתן, אלא הוא, לא ישא את כפיו. ואם הבטחתו שהוא נושא את כפיו וחוזר לתפלתו, רשאי:

ר"ע מברטנורא: לא יענה אחר הפתנים אמן. בסוף כל ברכה כמו ששאר הצבור עונים: מפני הטירוף. שלא תטרוף דעתו ויטעה, לפי שש"ץ הוא צריך להתחיל ברכה שניה ולהקרות להן מלה במלה ואם יענה אמן לא יוכל לכוין ולחזור לתפלתו מהר ולהתחיל הברכה שראוי שיתחיל: לא ישא את כפיו. שמא לא יוכל לכוין ולחזור לתפלתו להתחיל שים שלום שתהא דעתו מטורפת מאימתא דצבורא: ואם הבטחתו. כלומר אם בטוח הוא שלא תהא דעתו מטורפת מאימת הצבור:

(ה) המתפלל וטעה, סימן רע לו. ואם שלח צבור הוא, סימן רע לשולחיו, מפני ששולחו של אדם במוטו. אמרו עליו על רבי חנינא בן דוסא, שהיה מתפלל על החולים ואומר, זה חי וזה מת. אמרו לו, מגנין אתה יודע. אמר להם, אם שגורה תפילתי בפי, יודע אני שהוא מקבל. ואם לאו, יודע אני שהוא מטרף:

ר"ע מברטנורא: אם שגורה תפילתי. סדורה בפי במרוצה ואיני נכשל בה: שהוא מטורף. שהחולה מטורף, כמו אך טרף טורף (בראשית מד). פי' אחר לשון טורפים לו תפלתו בפניו [בגמרא ה]. כלומר התפלה שהתפלל עלי טורפת וטרודה ממנו ואינה מקובלת: